

A.BARBARA
I.ADSERA

ASSISTENCIA HOSPITALÀRIA PRESTADA EN EL
MONESTIR DE MONTSERRAT DURANT LA GUERRA
CIVIL ESPANYOLA

Tercer Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Lleida, 1981
ACTES - Quart Volum

**ASSISTÈNCIA HOSPITALARIA PRESTADA EN EL
MONESTIR DE MONTSERRAT DURANT LA GUERRA
CIVIL ESPANYOLA**

A. Barbarà
I. Adserà

La situació a Montserrat als inicis de la Guerra Civil Espanyola era molt precària. Després d'uns intents d'incendiar el Monestir, la Generalitat de Catalunya, mitjançant la intervenció del Diputat Joan Soler i Pla, es va apropiat dels edificis, el Monestir i tota la edificació que van passar com a institució per als serveis de caire popular. Així mateix va anunciar-se a l'abat Marçet l'evacuació del lloc a causa del perill que podien córrer els monjos. Al 24 de juliol de l'any 1936 Montserat ja va entrar als serveis del poble com a institució sanitària amb l'arribada d'una ambulància que traslladava tuberculosos i un grup d'infermeres.

Aquest improvisat sanatori va ésser considerat en un principi, com una mena d'estratagema de les autoritats del govern de Catalunya car del que es tractava era de donar un destí als edificis montserratins per a evitar llur destrucció en mans de grups incontrolats.

Les primeres instal·lacions utilitzades en aquest nou recints hospitalari van ser les celles del monjos, anomenades en conjunt "LA MONGIA".

D'aquesta primera etapa poc se'n pot dir ja que gairebé no se'n tenen coneixements del funcionament com a hospital.

En realitat l'hospital de Montserrat no prendrà importància fins a partir del mes d'abril de 1938, en que passarà sota el càrrec de l'exèrcit de L'Est. Va voler-se donar una orientació més efectiva a l'hospital cara a l'exèrcit per tal d'assolir les funcions d'atenció ràpida als ferits, que en període de convalescència, romanien als hospitals de primera línia i per llur nombre suposaven un conflicte quant a la rebuda i acollida de possibles nous malalts.

Al marge del problema que es plantejava a nivell de cabuda, no era possible, en aquests centres, oferir una adequada assistència rehabilitadora a causa del volum dels casos greus que necessitaven d'una atenció prioritària.

El Ministeri de Defensa, al maig del 1938, va prendre mesures en l'afer de convertir l'Hospital de Montserrat en un Centre de Dèbils i Convalescents el qual va anomenar-se CLÍNICA MILITAR Z. A tal efecte fou encomanada la direcció del centre al Dr. Vilà, comesa primera del qual fou la de realitzar una ampliació de las dependències fins aleshores limitades a la zona de l'antic hotel i un pavelló pròxim a aquest amb una cabuda d'uns 700 llits.

La rapidesa en efectuar les obras necessàries i la creació de nous pavellons va permetre, en un termini de temps limitat

-des de que va ser dictada l'ordre fins al juliol del mateix any, data en la que fou traslladat a un altre destí- que l'augment del nombre d'internats arribés a 1700. Les obres no es van limitar tan sols a crear un major nombre de llits, puix que es volia que les convalsescències fossin actives i per això van construir-se un Centre de Recuperació Funcional i un altre d'Enduriment.

Cal dir, però, que totes les transformacions ocorregudes al recinte de Montserrat van fer-se sempre tenint cura d'aquelles àrees propiament eclesiàstiques, culturals o bé artístiques.

Després del cessament del Dr. Vilà se l'encomanà al Dr. RIU i PORTA, fins aleshores un dels seus col·laboradors, moment aquest en que l'Hospital va atànyer el seu màxim desenvolupament amb un total de 3000 llits i fins i tot van arribar a la fase de millor funcionament els centres de Recuperació, Enduriment i Grups Funcionals.

La direcció al càrrec del Dr. RIU i PORTA es va mantenir fins el 23 de gener de 1939 moment el qual es va determinar l'evacuació general que fou comanada per la superioritat el dia 16 del mateix mes.

GRUPS FUNCIONALS

Entre els grups funcionals n'existia un primer d'HOSPITALITZACIÓ que constaba de dos pavellons, l'un destinat a cirurgia i l'altre a medicina interna; aquest primer grup acollia als interns que necessitaven una assistència quirúrgica, els que presentaven manifestacions en període agut, o bé aquells malalts convalsents amb dèficit funcional que precisaven d'una vigilància activa. Aquí era on els malalts rebien les atencions pròpies d'un hospital fins que se'ls considerava suficientment recuperats per a poder-los traslladar al segon grup funcional.

Aquest segon grup era el destinat a la CONVALESCÈNCIA i READAPTACIÓ i era el que disposava de major quantitat de pavellons, amb una capacitat total de 1480.

Per fer més fàcil la feina van formar-se tres Subgrups i es destinava a cadascun d'ells als interns segons el caràcter de la lesió que presentaven.

Pel que fa al SUBGRUP I allí s'hi tractaven les ferides que no mereixien ni massa importància ni suposaven un perill de complicacions; la majoria practicaven Cinesiteràpia i una part més reduïda passaven per les seccions de Masoteràpia, Mecanoteràpia i de terapèutica Ocupacional.

S'hi trobaven al subgrup II aquells qui sufrien d'alguna impotència funcional i aquests se'ls adreçava al Centre de Readaptació funcional d'acord amb un estricte control horari a fi de que tots poguessin assistir a les distintes seccions de que el centre disposava.

Al subgrup III hi havia dues sales per a observació i evacuats; la resta del subgrup es destinava a malalts convalsents necessitats encara d'una certa vigilància o bé d'enduriment; malalts els quals també participaven dels serveis de cinesiteràpia

y de terapèutica ocupacional.

Cal assenyalar que tots els hospitalitzats en aquest gran Grup II eren aquells que gaudien del servei del Centre de Recuperació funcional. Els facultatius que tenien cura d'aquests serveis eren els membres de l'equip quirúrgic. Cadascun dels pavellons disposava àdhuc d'un practicant i d'un monitor que s'encarregava de la secció esportiva.

CENTRE DE READAPTACIÓ FUNCIONAL

Aquest centre fou inaugurat a la primera quinzena de juliol de 1938 i va ser objecte de continuades reformes per l'eficàcia de la tasca que en ell s'hi realitzava i tanmateix als magnífics resultats que d'ell s'obtenien.

Quant al centre, aquest constava de les següents seccions: Mecanoteràpia, Cinesiteràpia, Masoteràpia, Termoteràpia, Electroteràpia (on també s'hi practicava l'Electro-diagnòstic).

Amb motiu d'intentar solucionar la rutina que per als interns suposaven els exercicis realitzats al Centre de Readaptació, va crear-se el CENTRE DE TERAPEUTICA OCUPACIONAL.

Per tal causa van muntar-se, en distints locals apropiats, una sèrie de tallers, alguns dels quals ja existien en el Monestir i així va aconseguir-se una activitat agradable en la recuperació dels malalts i tal vegada això va permetre que aquests participessin en les millores que s'anaven efectuant.

Els tallers en funcionament eren:

Serralleria, que tenia tot el material i maquinària necessaris per efectuar qualsevol tipus de treball tot i que, essencialment, es tractava d'objectes artístics i alguna vegada s'aprofitava àdhuc per a reparacions del mateix hospital.

Fusteria. Aquesta estava instal·lada en un altre local i també disposava dels materials necessaris. El treball, a voltes, se l'orientava cara a la construcció d'aparells destinats a la sala de Mecanoteràpia.

Impremta. Els seus serveis anaven destinats, entre altres objectius, a equipar de material de premsa, l'edició de murals o del periòdic intern.

Sabateria. Disposava de diverses màquines que els permetia realitzar eficientment aquesta activitat de la qual se n'obtenien beneficis.

Jardineria. Servei sens dubte agradable que es practicava als jardins del recinte.

Dibuix i modelatge.

El funcionament de les esmentades seccions va aportar excel·lents resultats ja que, a la vegada, suposava un exercici físic per als malalts i alhora els facilitava la condició d'esbarjo.

En el suposat cas que amb el tractament donat no s'arribés a una positiva evolució en les lesions, se'ls remetia al Tribunal mèdic Militar a fi de que determinés si calia considerar-los incapacitats per servir a l'exèrcit; però en cas contrari se'ls traslladava al TERCER GRUP FUNCIONAL o CENTRE D'ENDURIMENT.

El Tercer grup, ubicat en un edifici de sis plantes, ja no exercia una funció hospitalària puix que les seves activitats

eren pròpies d'una caserna encara que amb unes normes bastant atenuades ja que es pretenia que servís de transició entre l'estat de convalescència i la incorporació a l'exèrcit.

De l'horari diari dedicat a exercicis se'n destinava una hora per a la instrucció militar i la resta a l'educació física amb activitats com gimnàstica higiènica, jocs, marxes, acantonaments, pistes d'obstacles, frontó, bàsquet, tennis, ciclisme, etc. Es curiós puntualitzar que per a la pràctica del ciclisme, es va construir un velòdrom a la terrassa de l'edifici per al qual fi es van adaptar uns peralts per una millor adequació en aquest esport.

Amb el motiu de parlar d'aquest hospital de guerra malgrat la importància de la seva creació cal destacar el planteig que se li va donar, car va resultar una innovació en aquest tipus de centres. Fins aleshores només es limitaven a fer l'ingrés dels ferits, els quals un pic curats, se'ls remetia directament al front, la qual cosa suposava dificultats serioses puix que els soldats no es trobaven en òptimes condicions per a suportar l'esforç que imperava en un front de guerra. Les innovacions a les que es fa referència foren als centres de Recuperació i d'enduriment, ja explicades abans, les quals van demostrar ser de gran utilitat tant en les recuperacions com en la reducció del temps d'estada en el centre de Convalescència.

En aquest breu resum del que fou l'Hospital de Guerra de Montserrat, crec que caldria ressenyar que la seva existència des dels seus orígens va evitar el setge del Monestir; al final amb l'evacuació general en desobeir el Dr. Riu juntament amb el comissari polític Frederic Muñoz, l'ordre donada pel cap de Sanitat, consistent en volar les instal·lacions existents, va permetre que totes les dependències monacals romanguessin intactes al decurs de la Guerra Civil.